



Чурапчыга күн тахсар!

САХА ОЛОХ

Чурапчыга күн тахсар!

12+

2014 сыл
Ыйам ыйын
29
Күнэ
ЧЭПНЭР
№ 77-78
(10896-10897)

ХАҔЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Улууска — бу күнүргэ

Үөрөх дьала түмүктөнөр калла Ма-
ныаха улуустары үөрэх управлени-
стын сүрүннээһинин оскуола оҕолору-
гар сайынны сынньаланы тэрийи
боппуруоһа өссө ордук сытырхайан
турда.

Ааспыт нэдиэлэ улуус баһылыга
А.Т. Ноговицын сайынны лааһырдар тэ-
рээһиннэригэр тула учараттаах муну-
аха кыстыгыны ылла. Баһылыгы соци-
альной боппуруостарга солбуйааччы
О.Ф. Петрова уонна оҕо сайынны сын-
налар баһылыгы аэоһиһи сүтэр тэ-
риилтэр бары кыстыгыны ыллылар.
Үөрөх управлениетын оҕолор
сайынны сынньаланы сүрүннүүр
специалист Н.К. Перминов иһилиннэри-
ни оҕордо. Ол курдук, быһыл сайын
улуустуу иһинэн 25 лааһыр 2141 оҕо
хаба үлэлэргэ быһааннар. Ол иһинэн
2 хонуктаах, 22 күнүскү уонна биер
балааккаан лааһыр үлэлэһтүрө быһа-
аннамыт. Барыта 3 сменанан бэс ыйын
5 күнүтүн атырдаах ыйын 25 күнүтүр
дьылы үлэлэһтүрө. Маны таһынан улу-
ус таһыгар 6 лааһыга 72 оҕо, республика

САЙЫННЫ СЫНЬАЛАНЫ ТЭРИЙИ БОППУРУОҔА

таһыгар 15 оҕо барабылааннар. Ба-
стакы сменала уолсайа 25 лааһыр 906
оҕо хаба үлэлэ, ол иһинэн 599 үөрэ-
нээччи үлэ, 112 оҕо үөрэх, 20 оҕо ырыа эй-
гэттэр уһуйар, 130 оҕо спортивнай, 45
оҕо эти-хааны чабырдыр хайысхалаах
лааһырдарынан хааччылыахтара.

Быһыл лааһыга барыта республика
үбүтүн 4.860.000 солк уонна улуустан
3.300.000 солк үбүлээһин көрүлэн, үп-
харчы лааһырдарынан тырыллан ту-
рар. Сайынны өттүтөр үлэ тэриилтэр
оҕолору бэйэлэригэр сыһыанар үлэлэ-
тэллэр хайылаах дьыала. Ол курдук,
Чурапчы нэһилиэгэ көрдүкү үлэтигэр
90 оҕо хаба быһааннаах "Хатан", ве-
теринарий управление үлэлэһтүрө бэ-
лэмнэр. Сорох тэриилтэр үлэ мөстө-
түтүн көрөн аттарынар быһааннаахтар.
Биллэн турар, хаанык баһарар үлэ

итэс-быһаас баар. Ол курдук, күн
бүгүн үлэлиттэр ылар вакциналарын
боппуруоһа быһыл эмэс аһаас турарын
улуус кылабынай бырааһа А.И. Коркин
эттэ. Бу биер саамай ирдэнэр үлэни кө-
лөр сылтан эрдэттэн быһааннаахтык
ыһылы наадатын иһитиннэрдэ.

А.Т. Ноговицын этэринэн, иһилин-
н өттүтөр производственной лааһырдар
улууска албах буолуохтаахтарын
тоһорлоон бэлэстэтэ. Оҕо үлэни дьа-
рыктаах буолуоһуна, олоххо да бэлэм
буола улаатар уонна сайынны өттүтөр
оҕо өттүтүн буруй оҕоруута намтыан
сөбүн эттэ. Кэлэр сылтан баһарынай
чаас сулууспата баар нэһиликтэригэр
хонуктаах лааһырдары эби үлэлэтэргэ
сорулахтаата. Ол үлэ-хамнас эһини бач-
чатан буолбакка, бу сайынтан, бу
күнүтүн сүрүннээһин тустаах тэри-

тэлэргэ туһаайан эттэ. Маны тэнэ,
сайынны кэснэ анардас лааһырынан
эрэ буолбакка, үлэ иһин тэрийи
күүскэ турара ирдэнэр. Оҕолор,
сайынны кэмэригэр анардас күүлэи
эрэ батыспакка, туһалаах дьыаланы
оҕорон үлэни хааччылыахтара. Ким
хайдах үлэлэһтэһин хамнас аахсыах-
тара. Бу маньык биригэ-биер кыра ий-
тигэһималарынан, билиги оҕо иһити-
гэр улахан кылааты киллэрсэхтээхти-
гин бэлэстэтэ.

Биллэн турар, манна тустаах тэри-
лэр, салайааччылар баһылыгы сын-
налар ирдэнэр.

Үөрөх этиһилигэр үп-харчы, ыһыт-
лар үлэ-хамнас барыта улуус ыччат
дьонутар туһаайылан оҕоһуллар. Ма-
ны эмэс эдэр дьон өйдөөн, сыаналаан,
олоххо элбигэтээх содулук дьаһанан
улаатталлар дьин баа үөскүүр.

Надежда БОРИСОВА,
улуус дьаһалтатын общественноһы
кытта үлэбэ специалистна.

Төгүрүк остуол түмүгүнэн РЕКОМЕНДАЦИЯЛАР

Ыйам ыйын 21 күнүтүр Са-
ха Республикатын Ис дьы-
ла министригэтибизин Чу-
рапчы оройуонун прокурату-
ратын үлэлиттэрин Чурапчы
улуун баһылыктарын,
үөрэх эйгэтин үлэлиттэрин,
бэрээдиги нэһиликкэ орто-
тутар сэрэтэр үлэни тэрийи
ылар тэриилтэр сайыаач-
чыларын, общественнай хол-
боһуктарын, төрөппүтүгэр
уода нэһиликкэ арагатын
кытыгылаах кыһа ыһыттыла-
лаах "Бэрээдиги тупсарыа
дьыа кэргэн, общество ору-
ла" төгүрүк остуол буолбута.
Бу туһунан хаһыат 75 №-гэр
суруллан турар.

Ол түмүгүнэн маньык ре-
комендациялары ыһытты-
лар:

1. Хас биердиги нэһиликкэ
общественнай бэрээдиги
көрүүтэ ДНД үлэтин
сөргөхсүтүн, үлэни салгыла,
көдүүстээхтик тэрийи ы-
ты. Улахан нэһиликтэргэ,
сүрүннээн Чурапчы нэһили-
гэр хас күн аайы кыһаэти
бириэмэргэ нэһиликкэ иһигэр
бэр тэриилтэри барытын
хаба турар, общественнай
бэрээдиги көрүүтэ графиги-
нан ДНД рейдэрин таһаа-
рарга. Эппиэттэринэн Чурап-
чы улуун дьаһалтатын үлэ
харысбаһын отделни спе-
циалиһын С.И. Никитини
анадыр.

2. Итирдэр утахтары аты-
ылаһыны нэдиэлэ субуота-
тыгар уонна өрөбүлүтүр хаач-
чаһаһын туһунан өйдөтөр
үлэни нэһиликкэ орто-
тутар ыһыт, сөдүтэри тэрийи, ити
күнүргэ арыгы аты-
лаһынын боборго. Эппиэт-
тэринэн нэһиликкэ баһылы-
ктарын, түөлбө, ТОО салайаач-
чыларын аныдыр.

3. Наркомания, токсикоман-
ия курдук эдэр ыччаты,
оҕо сүтүйэр куһаҥан дьы-
лыктары утары анал про-
граммалаах үлэни тэрийи
ыһыттарга. Эппиэттэринэн Чу-
рапчы улуун баһылыгын
социальной боппуруостарга
солбуйааччытын О.Ф. Петро-

вааны аныдыр.

4. Буруйу оҕоруу ач-
чаһылыгар аһан государствен-
най, чаһынай тэриилтэ-
лэргэ (кафедраларга, маһылы-
нарга, уода) кэргэн көрөр ка-
мералары бу дьыл бэс ыйын
10 күнүгэр дьэри туруору-
налларын ирдэтир. Эппиэт-
тэринэн Чурапчы улуун
дьаһалтатын иһинэн үлэлиттэр
ФОВ специалиһын Н.Н. Попо-
ву аныдыр.

5. Төрөппүт педагогичес-
кай, правовой үөрэхтээһини
күүһүрдэр сылтан улуус ко-
инитер солун формалаах
төрөппүтү үөрэтэр общест-
веннай оскуола тэрийи, улу-
ус нэһиликтэрин барытын
хаба, үлэни быһааннаахтык
ыһыттарга. Эппиэттэринэн
улуус общественнай Сэбиэ-
тин бэрээдэгэти А.А. За-
харовы аныдыр.

6. КДН уонна ПДН профи-
лактической утуотугар турар
дьыа кэргэттэри уонна оҕо-
ру тэриилтэринэн сыһаа-
ран, шэфтэһи үлэтин тэрийи
ан ыһыты. Эппиэттэринэн
Чурапчы улуун дьаһалта-
тын дьыа кэргэн отделни спе-
циалиһын Т.П. Бушкованы
уонна сокуоннай саастарын
туола илик оҕолор ха-
мыһаһыларын эппиэттиир
сөдүтэригэр Е.Р. Хосотано-
ваны аныдыр.

7. Нэһиликтэргэ буруйу
оҕорууку сэрэтэр үлэни ий-
лээн-садыан ыһыт общест-
веннай хамыһаһыларын тэ-
рийи. Эппиэттэринэн Чу-
рапчы улуун дьаһалтатын
дьыа кэргэн отделни спе-
циалиһын Т.П. Бушкованы уонна
нэһиликтэр дьаһалталарын
специалистарын аныдыр.

8. Нэһиликтэргэ эр киһи,
ара түмсүүлэригэр иһитиэ-
рин учоттаан турар тэрийи-
рга. Эппиэттэринэн улуус
общественнай Сэбиэтин бэ-
рээдэгэти А.А. Захаровы
аныдыр.

9. Профилактической учу-
ока турар дьыа кэргэттэр үлэ
булалларыгар тэриилтэр
утары баран, үлэ мөстөтиг

таһааран, көмөнү оҕоролло-
рутар. Эппиэттэринэн
нэһиликкэ Дьарыктаах бу-
олуу кыһын дьирэктэрин С.С.
Осиповы аныдыр.

10. Чурапчы улуун
нэһиликкэтин аһа Чу-
рапчы нэһиликтэригэр оло-
рун уонна профилактической
учуока туруу оҕо да, дьыа
кэргэн да өттүтүн баһыар
аһарын ыһытынан, "Чурапчы
нэһиликтэ" МГ дьаһалтатын
иһинэн босхоломму хамнас-
таа ОЖД эппиэттэригэр сөдү-
тэригэр иһити тутагыгар
Эппиэттэринэн Чурапчы
нэһиликтэ баһылыгын С.А.
Сарыааһы аныдыр.

11. Нэһиликкэ орто-
тутар чөл олоһу кыһаах про-
паган-
дальыгэр сылтан арыгыта су-
ох ыһыттылар үбүлүүдэри,
уруулары анал социальнай
программалаах кыһаах, мате-
риальнай өйбүлү оҕорорго.
Эппиэттэринэн Чурапчы
улуун баһылыгын соци-
альной боппуруостарга сол-
буйааччытын О.Ф. Петрованы
аныдыр.

12. Улууска тус сылла-
ах бэрээдиги кыһаах сэрэтэр
үлэни тэрийи ыһыт про-
грамманы оҕорон үлэлэтэргэ.
Эппиэттэринэн улуус Мун-
нарын бэрээдэгэти В.В.
Гулиевы аныдыр.

13. Тахси үлэтин конту-
руоллурутар Чурапчы орой-
уонун прокуратура И.В. Яд-
реевка туруорсарга.

14. Чурапчытаагы Ис дьы-
ала отделни начальнигар В.С.
Борисовка толору участковой
инспектордарынан хааччыт-
лыларынан туруорсарга.

15. Улуустаагы "Сага
олох" хаһыака ыйа биердэ
тахсар буруйу оҕорууку сэр-
рэтэр, нэһиликкэ орто-
тутар правовой үөрэхтээһини
күүһүрдэр сыллаах-сору-
таах анал сыһаарыны
таһаарарга. Эппиэттэринэн
Чурапчы улуун общест-
венноһы кытта үлэри спе-
циалиһын Н.С. Борисованы аны-
дыр.

Н. БОРИСОВА

Тыа хаһаайыстыбата

Саха сиригэр, ордук алааска оттоон сүөһү иһитиһинэн дьарыста-
нар дьон аһыга туох алдырхайы оҕорорун бары биллэр. Ол курдук,
билигин улуустуутар 2010-2012 сылларга сүөһү кыстыгар ото тийи-
биксэ, оту атын улуустарга республика таһыттан тийиһиттээхтэ.
Аһыга өрө турбут дьылыгар алааска саас эрдэ, от сага быһытынан
эрдэни, сорох сир оһон -манан араас хадьынал оҕуһун көрөн турар
буолар. Оттон бэс ыйыгар кыра иһинээх алаас ото барыга, оттон ула-
хан алаас үтүс отто уот сөдүтүн курдук араас өһүнөр. Ити барыта
оту сир уот-аһыга олус албахтык үөскээн тото аһабытын түмүтэ бу-
олар.

АҔЫҔАНЫ УТАРЫ ОХСУУУ НЫМАЛАРА

Быһыр-быһыргыттан аһыга
алаастарга үөскүүрүн уонна ий-
илин утары билиги өбүлэһтэ
араас ньыманан охсуһалларын
туһунан дьон кэпсээһинтэн, урук-
ку хаһыаттардан аһан билээххэ
сөп. Оһо сүрүлүбүт аһыах ньы-
маны суруйалар. 1. Аһыга үөскө-
бүт сириттэр кураанах оту, хашыт
мас мутугун хомуйан үһүн субур-
хай тыа ууруллар. Кэһэ аһыга
оһо мустар, сарсыарда оһо ума-
таллар. Итиһиһа хаста да оһоһул-
лар. 2. Аһыга хара буордаах сир
сөдүлэһтэтин туһунан, ыһык кы-
стыгын 6 мөстөрлөххэ сиринэн
төгүрүккү бурдуту ыһааха кура-
анаһы халларан, сайыны быһа
оһуку хара буоруан көрө сытар
тыа туруоруллар. 3. Маньыста-
ах аһык натрий дьаатын суура-
даһытынан кураанах сылыгы
ноһуонун эһотэр эрби кэбүлүн
сөдүлүрдэн оһоһуллубут мөстөһи
аһыгалаах хонуга ыһаа наада-
тын суруйаллар. 4. Механической
ньымалар кыһаах туһунан дьы-
ла. Холобур, 60 см үрүтүтөх, 80 см
кэтиттээх ханаабалары хаһык,
аһыганы мөһүдүлүр шиттэри ту-
руоруу ыһыттылар. Оччотоогу аг-
рономнар аһыганы утары ох-
суһууну олус табын суруйаллар
олус көрөхсөһүлээх. Кинилэр
аһыга тахсыһын кэһон сыды-
ан, хантан көһоннөн турар да, сон-
но тута охсуһуунан барыһыах-
тааһын ыһаллар. Билигин үөһэ
сүрүлүбүт ньымалар туттулу-
батахтарынан да иһин сорохторун
туһаныахха сөп.

21-е үйэ кэмтэр, тэһоникэ
сайдан турданына, аһаһаах мас-
сыһааларынан эһотэр аһаарта-
рынан ыһык көһүлүнэр.

Ордук химическай ньыманы
туттуллар. Иһинэ личинкалар
кыра эрдэхтэринэн кэһи сыдыан
тустаах дьыла көһүлүмүт дьа-
атынан ыһаахха сөп. Дьааты та-

лан баран тута туттар дьааты эрө
саһаастыһылар. Эһотэр албах дьа-
аты ылар буоллаахха кыһаах
кыһын дьааты уураар аһаһаах
ыһылаахха ууруоһа наада. Дьа-
аты хойут кэһэ эһотэр түүн тем-
пературата аллараа түһэр бири-
мөһитигэр ыһыттар. Ыһыах иһинэ
төһө дьаат бараар суоттанар. Бас-
таан дьаат биер тектарга төһө ку-
орманан ыһыһаахтааһын уонна
биер тектарга төһө уута суурай-
ыһыларын инструкцигтан көрөн
быһаараллар. Көһүлүмүт дьа-
аттар: Цунами, Фастак, Деце
профи, Фьюри, Карате дзон, Фу-
фанон, Шарпей, Арриво, Кюмликс,
Фаскорд, Аюурд, Самум.

Химическай ньыманы кытта
тэһэ агрохимическай ньымалары
аһыганы утары охсуһарга тутту-
оһа эмэс сөп. Аһыга хойуу оту
сөдүлэһтэтин, кыһа ордук убагы
оттоох сиртэ сыдыларын туһанан
маньык сэрэтэр үлэлэри ыһытаах-
ха наада. Албах сыллаах оттор си-
эмэлэрин алааска күһүн эһотэр
саас ыһан, ходоһа от үһүнүтүн
хойуунарыахха сөп. Сүөһү хо-
дуһаа кыһан оту төһөһотин дь-
эн оттуур сирдэри куруһаһын,
от хойуутук үһүнэри наадатыгар
үөр сылыгы уонна ыһах сүөһү мөч-
чөһөр сирдэрин, аһыар бириэмэ-
тин бэрээдэгэтигэр. Оһу таһынан
күһүн эһотэр саас ходоһа мөһө-
ралынай, ордук азотнай удобрени-
елары ыһаахха от хойуутук уонна
эрдэ тахсар. Саас эһотэр күһүн
аһыга сыһыһыһыар сирин чөлү
булан сирин кыһын бараһаа-
лаһын аһыга кубуһаһыһы эмэс
аһаһыһын сөп. Саас эрдэ сага тах-
сан эрдэһинэ, аһыга тахсыһыт
сирдэрин сэрэһэн хашыт оту ума-
тан уоттуоһа сөп.

Мария ПЕРМЯКОВА,
тыа хаһаайыстыбатын
управлениетын кылабынай
агронома.

Спорт

КЫАЙЫҔА ДЬУЛУҔУОБУН

Билиги оройуоммут сүүрүктөрө Михаил Гуляев 800 м (2 мүн 04,1 сек.), Гаврил Нохтунский 5000 м (15 мүн 26 сек.) кэлэнэр олус кыахтаахтык бастааннар, кыайы өрөгөйүн билбэттэрэ. Тырыынаа олорор көрөөччүлөр кирилэр биэтэккэ тахсыыларын туран эрэ ээрдэлэбиттэрэ. Манык күрөхтэбиллэргэ кытта сылдьан хамаандан доно инниги күөнгө таарастаарына күүскэр күүс эбиллэр, санаан бөрүгүр буолара. Ити ооньууларга сүүрүктэригэр хамаанданан үһүс биригэстээх мээстэни ылбыттара. Атах ооньууларыгар өр кэмгэ оройуоннарын чыаһын ситиһилээхтик көмүскээбит спорт маастардара Петр Посельский, Василий Посельский, Николай Адамов, Иван Чирковен хамаанданан бастаах мээстэни ылан, кубок хаһаайына буолбуттара. Тустууктарыг 52 кг Афанасий Захаров, 74 кг Никон Брызгалев үрүг көмүс мээстэни ылбыттара. Атын бөөстөрбүт орто көрдөрүүлээн хамаанданан үһүс мээстэ тахсыбыттыт. Боксаны кылларбэттэрин дьонсэргэ соччо биһирээбэттэрэ, ити көрүүн билиги оройуоммуттар соччо таргана ийик кэмэ этэ. Чурапчы орто оскуолатын учуутала Тимофей Петров 48 кгна боруонса мээстэни, хайахсыттар күтүөттэрэ физрук Николай Оконешников 81 кг үөһэ ыһааһыгга чемпион

1980 сыллаахха Москвага ытыллыбыт 22-с олимпийскай ооньуулары Мэҥэ-Хаҥалас оройуонун Майа салыныатыгар 500-тэн тахса тыа сириг спортсменнара республикатаагы бастаах спорттук ооньууларга спорт 6 көрүүгө күөн көрсүбүтэ. Оно чопчуки атлетикага, тустууга, боксага, тирини аһылыга, атах ооньууларыгар, ох саанан ытылыга күрөхтэспиттэрэ.

үрдүк аатын ыланнар, оройуоммут хамаандатыгар олус наадалаах охчуулары аралбыттара. Гиревистар көрдөрүүлэрэ сэмэй этэ, тохсус мээстэни мунурдамыттара. Орунун ытааччылар тренер Павел Стасов иттиһилээччилэрэ инниги күөнгө сылдыбыттара. Күрөхтэһии эрэ инниги тренербит билигини, 5 охчуу, Эстонияга Перну куоракка Соко турнирлар илдэ барбыта. Барарыгар хамаанда тренериин Михаил Филатов хаалларбыта. Эстонияга баран, Мария Игнатова Саха дьахталларыттан бастаанан ССРС спордун маастарын нуорматын толорон кэлбитэ. Кэлээт, күрөхтэһииттэргэ кыттарбыттар хамаанда чыһын-нэринэн Михаил Филатов, Михаил Матвеев, Марк Максимов, Галина Платонова, Мария Игнатова, Мария Попова кылларбэттэргэ. Бары биригэстээх мээстэлэргэ тиксэммит мээстэл эппиппит. Абсолютнай чемпионнарын Михаил Матвеев (Чурапчы), Надежда Спиридонова (Дьоксуускай) буолбуттара. Онон оонун ытылыга хамаандабыт 11253 очукуону хомуйан кубок хаһаайыттарынан буолбуттут. Алта көрүүн

түмүгүнэн Чурапчы хамаандата төрдүс мээстэ буолбута.

Дэ, бу канииттан номкуо 34 сылааһа ордута. Сахабыт сириг бөргөн охчуутара Олимпиадага тийэ күрөхтэһэр буолулар. Бу аһыах хонуктаабыта Таганрог куоракка Саха сириг охчуутара Россия кубогар чемпион үрдүк аатын ылан кыллылар. Ол курдук, бочнай оххо Россия спордун маастардара Алж Палков, Иван Полятинский уонна билиги улууспут юэс түтүгэр охчута норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах спорт маастара Михаил Филатов олус үчүтэйдик кытыннылар.

Аастыт ыйга ытыллыбыт кыра оворго республика оонун ытылыга чемпионатыгар тренер Сергей Майоров иттиһилээччилэрэ, Чурапчы 2 №-дээх орто оскуолатын 7-с кылааһын үөрэнэччилэрэ (дирижтэр, улуустаагы оонун ытылы федерациятын саллааччыта М.В. Дьячковский) Максим Аммосов, Максим Эйдемилер бастаах уонна иккис мээстэни ыланнар, үрдүк ситиһиллэннэр. Улан-Удэ куоракка Россия күрөхтэһииттэр Максим Ам-

мосов спорт маастарыгар кандидат нуорматын толорон кэллэ. Спортскулала 10 кылааһын үөрэнэччилэ Саня Слепцова бочнай оххо хамаанданан иккис мээстэ таарыста.

Буолаары турар Саха сириг норуоттарын 6-с спорттук ооньууларыгар кыттаахха хамаанда састааба чуолкайдана. Утуеаахтык дьарыктанан ситиһилээхтик кытталларыгар инвентары наада. Ити улаханна быһаарылаа. Ордук бочнай охтор уонна овордоттор наадалар. Республикабыттар оонун ытылы спорда тэтиһилээхтик сайдар, улуустар күүстээх хамаандалары туруораллара саарбахтаммат. Билиги спортсменнарбыт, үөһэ суруйбутум курдук, күрөхтэһиллэргэ ситиһилээхтик кытыннылар. Ити трендэр Сергей Майоров, Михаил Филатов сөгөөх таһымыга, үчүтэйдик эрчийбиттэрин түмүгэ буолар.

Судьялааһыгга боллорго ууруохха, байытыттан категориялаах судьялар баар буолалларын ситиһилээххэ Көрүү аайы биригэстээх, уопуттаах ветеран-спортсменнары аналаллаахха. Мандатнай хамааһыһы аһылыг аккредитация кэмнэр боллорго ууруохха.

"Чурапчы-спорт туната", "Спортивной Чурапчы" дииг үрдүк ааптыт бу да сырылыга түһүн биэрбэт гына тэрэһинээхтик, түмсүүлээхтик кыттаммыт кыайылыг дьулуһуобун.

Мария ПОПОВА
спорт ветерана

П.Н. Сокольников төрөөбүтэ 150 сылын көрсө

АМАРАХ ДУУҔАЛААҔА, ҮТҮӨ СҮРЭХТЭЭБЭ



сор Алексей Александрович Остроумов терапевтической клиникатыгар практиканы барбыта. 1898 сыл күһүн государственной экссэмнэриг ситиһилээхтик туттаран, лекарь истаһонин ылбыта.

Өссө үөрэнэ сылдьан, хаста да дойдуттар Саха сиригэр үлэһин кэлэр туһунан Саха сириг губернаторыгар көрдөһүү сурук түһэрэр. Төрөөбүт Боотуруускай улууһугар Чурапчыга кыһыннамыт IV медицинскэй уокурукка эмчиттэн 18 сыл халбантаабытка үлэһип. 1900 сыллаахха муус устар 1 күнүгэр балыһага мөөсүбүн уонна бырааба дьаһаларын аһаан, 5 оронноох балыһа арыллыта. Салгыы албах сыратын биэрэн, 1912 сыллаахха бастаах типовой балыһа дьэһин туттарбыта. Кэлин Черкөххө уонна Чычымааха бизлэр пуунарын астарбыта. Прокопий Нестерович ыарыһар тарҕаныларыгар олох-дьаһах усуллубуота улахан орулу ыларын тоһоҕолоон бэлэтиирэ. Дьаһаны дьон олор бистар куһаҕаныттан улаханнаах хараастара.

Кыһын быраас эрэ буолбута, амарах дууһалаах, үтүө сүбөһит-аһаһыт, боростуой дьон улахан дордун быһылыттан көрүлбүтэ. Прокопий Нестерович политической сыһылааһыгар эрэллээх дордодо этэ. Э.К. Пекарский сахалыы тылдьыты огорорутар күүскө буолбута.

Прокопий Нестерович Сокольников өссө биэр үтүөтэ — ол нуучча омугун улуу киһитин, суруйааччытын граф Лев Николаевич Толстой кытта билсиптэ, Саха сириг Толстой кытта сибээстэһинэ буолар. Прокопий Нестерович Толстой көрдөбүтүн ылан, икки ыйтан ордук көмүстэ аһаан, Саха сиригэр көскө ыгыллыбыт дьохтордары арыаллаан аһалар, Л.Н. Толстой махтаһын ылар, дордодоор. Суруктарыгар улуу суруйааччы "Эйиһин таһылар Лев Толстой" дииг ийи баттыһа, Сокольников эйэс, амарах дууһалааһын, үтүө сүрөхтөөһүн бэлэтиирэ.

П.Н. Сокольников 1912 сыллаахха

Боотуруускай улууһуттан делегат быһыытын инородческай тойоттор съездэригэр кыттыбыта. Кыһын улахан алтаргыһаах, биллээх-көрүүлээх, Саха сириг интэриһин чыһаахтык көмүскүү кыахтаах киһи быһыытын Мэгэстэн Д.Н. Слепцов, Олукхумэттан А.Е. Капитонов, В.В. Никифоров-Кулунмүүрү кытта Санкт-Петербурга Романовтар династиялар Россия боростуолутар олорбута 300 сыл бэлэтиир үөрүүлээх быраһылыыга делегатынан таһытара. Прокопий Нестерович онно тийэн, норуотун туһугар албах боотурууһу туруорсубута, быһаарсыбыта.

Талан ылыт үлэтигэр бэрэһиттэн, ыраахтаагы быһаһын "дууһуунуун" эбээһинэһин үчүтэйдик толорон, 1905 сыллаахха тигулирнай советник, 1907 сыллаахха — коллежский ассесор чыһыннарын бэлэтиимитэ 1902 сыллаахха Святой Станислав 3-с истаһоннээх, 1907 сыллаахха Святой Анна 3-с истаһоннээх уордынарын, 1913 сыллаахха Романовтар Дьаһалар 300 сыла туолбутун туһунан өйдөбүнүк мээстэлээн наараадалаабыта.

П.Н. Сокольников тус олоһор олус ыраахан дьаһалаах этэ. Аһаа универсигет II-с кууруһугар, ийэ дойдуттар кэлэ биэр ый иннигэ өлбүттэрэ. Онон дьонун көрсүбүтэ да хаалбыта. Москвага үөрэнэ сылдьан, Симбирсккэйтэн сылдьар учуутал үөрэхтээх Лидия Михайловна Тихомированы кытта билсиптэ. Чурапчытан 1902 сыллаахха 4 ыйдаах уопускага Москвага бара сырыттарына холбоспуттара уонна Лидия Михайловна дойдуттар илдэ кэлбитэ. Иккэни көмөлөөн ыраас-чэбдик, чөл олоһу туруулаһытара, кэргэнэ сана типовой балыһаны туттараары сүүрэр — көтөр кэмтэр күүс — көмө буолбута. 4 олимпиадтаа Уола Сергей кыратыгар ылдыан өлбүтэ. 1909 сыллаахха ыраах сиригэн ыарыһахтары амтти сырыттарына, кэргэнн ороскуойдар кириэн куттаан, устунан өлүгэр ордустарыта, сыһа

туттан дьааты иһэн өлбүтэ. Эмээ командировкага сырыттарына, улахан кыыс Валья аһаар үрдүттэн сууллан өлбүтэ.

1910 сыллаахха Мэҥэ Бүтэйдээгэр ыарыһах ыгырылыга сылдьан, үчүтэйдик олорор аһыах кыһын Су-сана Степановна Лоптинованы кытта билсэн холбоспуттара. Ол гынан баран эмээ уһунук олорботохторо. Су-сана Степановна алдаска эфир быһыһаабыттар испиһкэ уматан, кэргэнэ көрөн турдаһына умайан өлбүтэ. Кыһа Елена ылдыан, иккис кэргэнтэн кыыс Надежда атарын өлөрбүтэ таһааралаан, эмээ суорума суолламыттар.

Быраас киһи быһаһынан улахан тулуурдаах, кинэ-хонку майгылаах буолан, дьылга-хаан ити үлүгүрдээх атажастабылын кытаанахтык тулуйбута, сиэрин-майгытын ыһыктыбата, үлэһитин курдук үлэһиттэ, амттир-сэрэтэр үлэтин салгыы ыһыпта. Г.И.Петровский баһылыктаах Куттал суох буолуутун кэмттииттэр чыһыннэн кирибтэ. 1917 сыл муус устарга Саха сириг бизлэрдэрин уонна быраастарын съездэригэр актыһыанайдык кыттан, хаста да тый эппитэ.

1917 сыл ахсынны 10 күнүгэр баара-суога 52 сааһыгар өлбүтэ, Чурапчыга көмүллүбүтэ.

Төрөөбүт норуотун кыһалларыг туоратар туһугар сиэрибэ буолбт суду киһибиг Прокопий Нестерович Сокольников төрөөбүтэ 150 сылын бэлэтиэн, билигин эдэр көлүгүгэр ийи үлэтин-хамнаһын сырдатар, сырдык аатын үйэтигэр билиги ытык иэспит буолар.

(П.Н. Сокольников аатынан Чурапчы киһи балыһатын иһинэн үлэһип СР доруобууһын харыстабылын үтүөлээх үлэһитэ А.И. Пермяков тэрибит Доруобууа харыстабылын музейын матырыйааллара туһанылылар)

Л.М. ГРИГОРЬЕВА
КДЛ сэнэдиһсэһэ

Сизэр - майгы

САТЫЫ ДЬОННО УБААСТАБЫЛЛААХ СЫҤЫАНЫ ЭРЭЙЭБИТ

Нэҕүсүлүн ардаа быйылгы дьылга сэр иһэ иһурун утуттаан, оҕо-маса, үүнээбитэ туһалаах быйылгы курдунуу түһэн хаһаарда. Ол эрэри аһаҕы тиксиргэ тоҕута суурбут суолаах. Чурапчы дьоно-сэргэтэ онтон үөрүүбүтүн кыһынын хаарынан, кураанга буоруна, ардахха бадаранынан ыһан аһар массынналар биллэрбэттэр даҕаны. Мин көрдөһүүбүн редицияга хаартыска аҕалыахтаах баар-суох общественнай корреспонденнт, Россия Суруналыастарын союһун чилиэнэ, худуоһунньук, фотограф Григорий Турантаев баһыттан аһаар дьэри баараан буолан киирэн соһутта. Танаспар баарааны ыстаран, мин эиэс ыраастаа олорор кэмэр түбөнү, мин суруналыас хаһааттыларга быһаарыныбыт. Григорий кыһы-гыттан аһааттан тутта компьютер үрдүгэр түһэн манын суруйда:

Дьинэ, ардах түһөрө уйгута-быһаанга буоллаа эрэри, сатыы дьону өйдөбөт, сыһаалаабат, үрдүк массыннара олорор суоптар сэнэбиллэх сыһыантан улаханнах хомойон, тохтоон биэрбэт ардахтан кыһытта олорбун. Ыам ыйын 28 күнүгэр сарсыарда 10 аһар чааста ытык кыһыт Д.П.Лазарев муостатынан кийи хаамарыгар аналлаах сирини мугу-хаҕы төбөнүн хааман илти. Эмисэ эмэстээх КАМАЗ массынна бириэтэн кэллэ уонна чуолаан мин чугаспар тэһимин эбэн биэрэ. Хас эмгэ күннэх ардахтан бырыы да баараан буолан тулар асфальт султан 2-3 мэтэрэ ыраахха киирлэх уу фонтан курдугунан сирдэрэ-харахтары, тигастары-ситтары бүтүннү ыстаран ааста. Бадаарынан саба ыстарбыт кийи соһуйан хааллым, мах бөрдөрдүм. Илбэһин сирдэрэ туора-маары сэттөн, харахпын ыраастаан көрүөхпэр дьэри массынна ырааппыт, ээ, күмүрү кестүө дуо? Кырдык-хордьук хаартыскага туһаары талыһуу орообунун төттөрү устарга тийдир. Сирдэр-харах дьаабы кийи хата "Айылы" чугас буолан, эмэ тийиэ сирдэрэ суунуу, танасты тыһытатым, анал суунуу эрэйэр буоллаа. Сорукка баран иһэр кийи хаһаамы, ситы бардаҕым дин Дьон соһуйуу бөдөһөр.

Уйэ тэһимин массыннаах кийи биллэни кэмгэ албаста. Ол эрэри сабылаллах тийи кэллэ олорбун аһа буоланар, хаһан да сатыы хаампатах дьон курдук суох мугу хаһаайынарынан туттан аһаалара кыһыллаах. Кийи баарыгар илэ аһааттаран оро, дьахтар айаар, хараар билл-буор сөһиллэрин, баараан ыһааларын, дьонго көстөрү кийи дьон танас, мал-сал кыр-хах буоларын өйдөбөттөр. Онноор дьахтар аймах массынна киирлэ да, ону умнар. Оннооха нэһиллэһит сорох сирдэрини тротуарда суоҕа, маршрутнай транспорт сүрбөтэ, ГАИ сулуустата айаар-сэрэтэр, тутар, мээрлиир үлэни ити кэмгэ мөһүтүтүр ыһаата эиэ эһиэ буолар. Кийи бөһүөлүк өрүү өрүсүөн тулар тураннаах буора асфальтан бүрдүннүрү үчүтэй буолуохтут дьон үөрбүтүт ханна баары, сыһыа да аһаалах буору, баарааны майгыбыт көтүтүр, ыһабыт кыратылар биир дойдулаахтарыбыт ыһа сыһытаһыт дин Ама да массынна кийи, быһаарыахха кийи да быһаар ээ, дьон таһынан тоҕо кийи аһаар кыһылабыт? Төһө да олох-дьаһах түһүбүтүн иһин, кийи ээ барыта массынналар кыра суох, сатыы хаамы, чөл олох тэһиллэһиллэр кэмэр массынна аһаар да дьон албаста. Бу олоххо массыннаах кийи сыһаалаарын, күндүтүн, ама, биллэ буолуохтут?

Бу суруйуунан улус иһитэр сүүрэр массыннаах дьону сатыы дьонно убастабылаахтык сыһыаннарыстыгар, дьону харыстыарытыгар, суолга эһиэһиэ тиг бырааһтаах үрдүк кийи сыһаарын өйдүүрүтүтүр ыһаарыбыт.

Оксана ЖИРКОВА.

ДВА КРЫЛА РЕГИОНАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ



АКЦИЯ

по всей республике

от группы страховых компаний
«Стерх-Сахамедстрах»!



Если вы застрахованы в РСК «Стерх» (от несчастных случаев или страхование имущества) и при этом имеете полис обязательного медицинского страхования «Сахамедстрах», вы можете принять участие в розыгрыше множества ценных призов!!!



Главный приз –
абсолютно новый
автомобиль!



«NISSAN-ALMERA»!

Розыгрыш состоится в июле, во время VI спортивных Игр народов Республики Саха (Якутия), в Намском улусе



ПАРТНЕР АКЦИИ:

Колми – официальный дилер NISSAN в Якутии



Подробные условия участия в стимулирующей лотерее, сроки ее проведения, наименования призов, место их выдачи и иная информация размещены на официальном сайте www.rsk-sterh.ru

Тиражная таблица будет опубликована в течение 5 дней со дня розыгрыша (дата розыгрыша будет объявлена через СМИ, дополнительно в газетах «Кыым», «Якутск Вечерний», «Наше время». Ответственность за уплату налогов за выигрыш несет выигравшее лицо.

Адрес: ОАО РСК «Стерх» ФОН 0328234 от 11.12.2003 г.
Адрес: ОАО РСК «Стерх» ФОН 0328234 от 11.12.2003 г.
Организатор стимулирующей лотереи ОАО «РСК «Стерх»
Исполнитель: региональный менеджер по продажам
ИВАС/0004 от 17.12.2003 г.

Филиал ОАО РСК «Стерх» в с. Чурапча:
Чурапчинский улус, с. Чурапча, ул. Ленина, 30

☎ (41151) 42-067

Уважаемые индивидуальные предприниматели и руководители малых предприятий!

Министерство по делам предпринимательства и развития туризма РС (Я) в целях реализации государственной программы «Развитие предпринимательства в РС (Я) на 2012-2016 годы» объявляет с 15 мая 2014 г. по 11 июня 2014 г. о начале приема документов для предоставления государственной поддержки субъектам малого и среднего предпринимательства на конкурсной основе по следующим мероприятиям:

1. Предоставление субсидии на содействие развитию личного оборудования устройств, механизмов, транспортных средств (за исключением легковых автомобилей), станков, приборов, аппаратов, агрегатов, установок, машин, средств и приспособлений (далее - оборудование), за исключением оборудования, предназначенного для осуществления охоты и розничной торговли сельскохозяйственной продукции, субсидии малому и среднему предпринимательству, относящемуся ко второй и третьей амортизационным группам Классификации основных средств, включаемых в амортизационные группы, утвержденной постановлением

Правительства Российской Федерации от 1 января 2002 г. № 1 «О классификации основных средств, включаемых в амортизационные группы».

2. «Субсидирование части затрат субъектов малого и среднего предпринимательства на поддержку социального предпринимательства».

3. «Субсидирование части затрат субъектов малого и среднего предпринимательства, осуществляющих деятельность в области ремесел, народных художественных промыслов, сельского и экологического туризма».

Информацию обо всех мерах государственной поддержки можно найти на деловом портале Якутии www.b4.ru

По всем вопросам можете обратиться по тел. 41-386, 8-924-873-77-83 или по адресу ул. Ленина, 39 кабинет 38.

С.Е.АЛАСОВА,
заведующая ОП ГБУ «Центр поддержки предпринимательства РС (Я)» в Чурапчинском районе.

ОБЪЯВЛЕНИЯ БИЛЛЭРИИЛЭР

Продаю ВАЗ-2109, 2002 г.в., передний привод, литые, топи-ровка, музыка. Цена - 120 тысяч руб. Торг. Тел: 8-914-101-33-32, 8-968-155-36-69.

150 устуука 18-таах лафет атыһылар. Тел: 8-965-997-32-75.

Күрүбүлэр 100/150 дитур-балары, 1,5 уонна 2,5 кубтаах уу кутар өмкөстөрүн, 7 устуука 18-таах лафет, түннүк холуодата атыһылыбыт. Тел: 8-914-273-32-21.

Молодежный бөһүөлүгэр уһаайба атыһылар. Тел: 8-914-108-67-53.

Таһаарыах ийэлэрэ, эбэстэрэ, хос эбэ-элэрэ, Карелия Республикатын Чална бөһүөлүгүн олохтоор

МАЛЬКОВА Нина Алексеевна уһун ыһааран ыһаарыттан олохтон туора-быһыан уола Ерилов Василий Васильевич дьон көргөнүгэр, оролоругар, экиннэригэр, бары аймахтарыгар дьини кутурраммы-тын тээрдибит.

Ыаллара Винокуровтар, Ефремовтар, Захаровтар.

Күндүтүк саныыр бырааһыт, таһы-быт, уйыбыт, Алаартан төрүтүтэ

ЛЫТКИН Афанасий Николаевич бу дьыл ыам ыйын 27 күнүгэр Ыалдьан олохтон туорабытын биэргэ төрөбүт бы-рааһытар Иннокентийга, сизн балтыгар Таһаар, Гришлага, күтүөтүгэр, аймахтары-гар, таһаарыстарыгар дьини кутурраммы-тын тээрдибит.

Чурапчыттан аймахтара Катановтар, Устиновтар, Винокуровтар, кинилэр оҕолоро, сизннэрэ.

Редактор - директор з.т., элбэттир секретарь, сурук отдела - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
Экономика, спорт, тыа хаһаайыстыбатын отдела - А.М. СЛЕПЦОВ.
Корректор - В.Н. ПЕТРОВА.
Верстальщик - Л.К. ПОПОВА.
Бачээттэччилэр - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ, С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствата, Чурапчы улуһун "Сага олох" редакционной-издательской холбоһук автономнай учреждение. Российскай Федерация Россияналар СР управлениитыгар 2012 с. кулун тутар 15 күнүгэр регистрационнай күөһүгэр - ПИ №14-0238.

ААДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбит: редактор - 41-332, отделлар - 41-265, 41-358. E-mail: sagalooh@mail.ru, сайт: sagalooh.ru

Бачээкэ саҕаас: № 77-78 (10896-10897) Тираж 2150. Хаһыат сымната: 10 солс.

Сага олох

Автор сурутар аһаар саҕа редакция позитивтар калды деп түбүтэр буолбатах. Суруука ыһаар чөлүсүр кырданнахтарыгар илбэһин сатар түс бэйэти суру.

Хаһыат бачээкэ барыллар графика: 16 ч 00 м. Бачээкэ барыллар: 16 ч 00 м. "Сага олох" редакционной-издательской холбоһука 28.05.2014 с. офсетка бачээттэннэ. Аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., Карл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат нэһиллэ устэ: олутурунчука, чаппарга уонна субботага тахсар.



Уйгуну-бийаны дэлэтин—барыбыт сорукупт!

Уйгу кыһата

"Чурапчы" ТХПК "Сага олох" хаһыакка ыйга биирдэ тахсар анал сыһыарыыта № 4 (38)

2014 сыл
Ыам ыйын
29 күнэ
чэппиэр
№77-78
(10896-10897)

Эбэрдэлиибит!



Кооперативныт биир кизн туттар туттаах үлэһитин, киин ысхылаат сэбиэдиссэйин **Александра Петровна КУЗМИНАНЫ** үбүлүүдэ-эз, төгүрүк сааскын туолбуккунан "Чурапчы" ТХПК бары үлэһиттэрин, салалтатын, профкомун ааттарыттан истинник-истиитик эбэрдэлиибит!

Александра Петровна! Эн биһиги кооперативлытыгар үһүн кэмнэ үтүө суобастаахтык, таһаарылаахтык үлэлииргэ, тэрилтэ общественнай олоһор актыыбынайдык кыттаргынан, үтүө-сайаас майгыгынан үгүстэргэ холобур буоларгынан кизн туттабыт.

Убаастабыллаах **Александра Петровна!**

Эйиэхэ, ытыктыыр, эрэнэр киһибитигэр, тэрилтэ сүрүн баайын дуолун көрөр-хараар улахан эппиэттээх үлэһиттэригэр чэгийин до-руобуйаны, үһүн үйүн, дьоллоох-сорулоох олоһу баарабыт.

Н.А. АРЖАКОВ,

"Чурапчы" ТХПК бырабылыанньатын председателэ,

Д.Д. НОЕВ,

профком председателэ.

Сүрүн сонуннар

- Улууспутугар кыстык элбэх соҕотуопкаланна. Бү күннээх ту-ругунан 4958 ныйраы, 5149 ку-лунчук төрөөтө.
- 5 ый түмүгүнэн 760,1 т уут соҕотуопкаланан былаан 106,1% туолан, былы-рыныгыттан 434 тоннанан суоттаналлар.

УЛУУСКА 2014 СЫЛГА КҮӨХ ЫҢЫЫ ТУРУГА

Быйыл биһиги улууска 2000 гектар бааһынаҕа күөх ыһыыга былаан түспүтэ. Республикаҥан субсидия көрүлүбүтэ. Ол онуотар улуустан уонна нэһиликтэртэн көмө оҥорулдуохтаах. Биирдэи нэһиликтэринэн төһөлүү былаан түһэриллибитин уонна онтон төһөнү толорорго ылсыбыттарын таблицаҥан көрүн.

№	Нэһиликтэр	Былаан (га)	Ыһар иэннэрэ (га)	%-на
1	Алаҕар	109,5	89,5	81,6
2	Арыылаах	30	30	60,0
3	Бахсы	—	—	—
4	Болтоно	—	—	—
5	Болугур	340	340	100
6	Кытаанах	10	30	300
7	Мугудай	80	67,5	83,7
8	Одьулуун	230	230	100
9	Соловьев	257	187	72,7
10	Сылан	293	275	93,8
11	Төлөй	151	31	20,5
12	Хадаар	—	—	—
13	Хатылы	35	35	100
14	Хайахсыт	90	80	89,8
15	Хоптобо	245,5	230,5	95,2
16	Чакыр	66	56	84,7
17	Чурапчы	45	—	—
	Улуус үрдүнэн	2000	1681,5	84,5

КООПЕРАТИВ ТӨҮҮҮ ҮЛЭҢИТТЭРЭ

Ханнык баҕарар, тэрилтэ уһунук бэринилээхтис, не сүрөхтэриггэн кыһаллан үлэһит төһүү үлэһиттэр ба-ар буолаллар. Олору таһынан эдэр, кэ-кыллээх специалистар, производство баһааччы үлэһит сыһыар бичат, сааста-ах даҕаны дьоннор баалара хаһыа.

Былларын курдук, "Чурапчы" коопе-ратив 150-ча үлэһиттээх, улууспут бары эти - үүтү онорооччуларын туттарбыт бородууксуйаларын соҕотуопкалаан, астаан - үлэһит, батараан, үн - харчы онорон тэрдээччи, араас аһы астаан нэһиликкэни хааччылааччы буолар. Ханнык даҕаны тэрилтэ үлэһит си-тиһиһтэ, эбэтэр таһынар барыта үкэ бу тэрилтэ ууох - ханнык дьоннор, спе-циалистар, ордук салалта үлэһиттэртэн тутулуктааҕа биллэр суол. Дьэ, онон, таһыланчактан тахса эт - үүт туттаркач-чылар уонна кооператив аһын - үлүн атылаһан аһыар улууспут дьон - сэр-гэтэ барыта даҕаны ууох үөрөхтөөх, ыд-лээх, тоһо саастаах, үлэ ыстаастаах, олохтоох - дьаһахтаах, этэргэ дьылы, кинтэн киниһээх, хантан хааннаах үлэһиттэр биһиги эһитин - үүнүтүн тутан, үбүлээн - харчылаан, аһатан - си-этэн олоһоллорун биллэллэрэ ууох даҕаны онуота суох, туһалаах эрэ буо-лдо дин саналыбыт.

Ол иһин бу күнүмүртэн "Уйгу кыһата" сыһыарыыта кооператив төһүү, сүрүн үлэһиттэрин кыһастык сүрүһан би-лиһиннэргэ быһаарыныбыт. Ону аан маһыай салалтаттан, сүрүн специали-тартан саҕалыар оруннаах буолуоҕа.



Н.А. АРЖАКОВ

- кооператив быра-былыанньатын председателэ.

1956 сыллаахха Чурапчы салионь-этигэр төрөөбүтэ. Арата ыра сааһыгар олохтон баран быраатыны-ын алгардаах ийэри иитиллибиттэрэ. 1973 сыллаахха Чу-рапчы орто оскуолатын бүтэрэн баран, оччотоогу ирдэбиллээн Сүбүрүүскэй со-лхуос Билтонотуогу отделениетыгар 2 сыл фермаҕа үлэһиттэ. 1978 сыллаах-ха Благовещенскэй куоракка тутуу тех-никумун, ол кэчээ кэтэхтэн үөрэнэн, 1985 сыллаахха СГУ промышленнай уонна гражданскэй тутууга салаатын бүтэрэн, тутуу инженерин идэтин ылбыта. Баҕа-ан "Чурапчы - Строй" тэрилтэ 10-тан тахса сыл маастарынан, прорабынан, 2 сыл Чурапчы нэһилигин баһылыгынан солбуйааччытынан, 2 сыл Лесопункт тэ-рилтэтин начальнигынан үлэлээн баран 2000 сылтан "Чурапчы" кооперативка прорабынан, председатели тутууга сол-буйааччынан, 2013 сыл балаҕан ыйыттан председателинан үлэһит.

Онон Николай Афанасьевич 30-тан тахса сыл пройомугар (улуунугар) наар тутууга үлэлээн элбэх объектары туту-пута, олоххо кыллэрибита.

Ол үлэҕэ үрдүктүк сыаналанан, «Са-ха Республиката Бочуотнаах туттааччы-та» аат иһэриллибитэ, элбэх грамота-рынан, ол иһигэр РФ тыатын хаһаайыс-тыбатын Бочуотунай грамотатынан наҕараадалаабыта.

Д.Д.НОЕВ-кооператив председате-лин производствоса солбуйааччы.

1972 сыллаахха от ыйын 15 күнүгэр Мындаҕайыга Елена, Дмитрий Ноевтар дьэн 2 кыыс, 4 уол оҕолуох ылта төрөөбүтэ. 1989 сыллаахха Мындаҕайы

оскуолатын бүтэрэн баран, дойдутугар араас үлэһиттэ үлэ-лэһитэ. 1996 сылла-ахха Одьулуун-наары СКТУ-га үөрэнэн, ас-үөл пе-реработкатын маас-тарын идэтин ылан бастаан "Мясомол-промига", онтон 1997 с "Чурапчы" коопе-ратив тэриллээриггэн рабочайтан, маас-тартан саҕалаан күн бүтүн председатели производствоса солбуйааччыга тийэ-үүнэ. Ол үлэтин быһыыгар 2000-2006 сс. кэтэхтэн үөрэнэн Дьоксуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын Академиятын бүтэ-рэн, эт - үүт бородууксуйатын техноло-гын идэтин ылбыта. Онон Дмитрий Дми-триевич элбэх сыллаах сыраалаах үлэ-тэ сыаналанан, «Саха Республикатын тыа-тын хаһаайыстыбатын туйгуна» ааты ылбыта, 2010с "Лучшие люди России" дьэн Россия бастыҥ дьоннорун кини-гэтигэр киирибита.

Кэргэннээх, биэр оҕолуох.



И.И. ПОПОВ-механик.

1962 сыллаахха Чурапчы салионь-этигэр төрөөбүтэ. 5 биэртэ төрөөбүтүгэр, 1979 сыллаахха Чу-рапчы орто оскуола-тын бүтэриггэн Чу-рапчытаагы "Сельхозтехника" холбоһука 11 сыл

ферма механизациятын (МХФ) слесарь -наладчытынан, онтон салгы "Агропро-мэнерго" 12 сыл элбэ ити идэтинэн үлэһиттэ. Ол быһыыгар 1980-1982сс. Сабисскэй Армияҕа сулууспалаабыта. 1984 сыллаахха Питиорскэй куоракка эт - үүт оборудованиетын оромуюнуу-тар маастардар куурустарын бүтэ-рибита 2001 сылтан ОДКХ-га уонна бэйэ-тэ ИП буолан үлэлээн баран 2006 сылтан "Чурапчы" кооперативка суоптартан саҕалаан, наладчытынан, ааспыт сылтан тижониссэр, ордук переработка тэри-лэригэр олус сыһыаннаах, уопуттаах үлэһит быһыытынан кылаабынай ме-ханигынан аһалан үлэһит.

Инокентий Инокентьевич уһун таһаарылаах, үтүө суобастаах үлэ-тэ элбэх Бочуотунай грамоталарынан ба-ли-этэммитэ. Кини кэргэннээх, 2 кыыс оҕолуох.

КВ. ПРОКОП-ЕВА - үүт техноло-га.

1984 с Чурапчы Одьулуунугар 1 уол, 3 кыыс оҕолуох Клавдия, Владимир Тоскинар дьэн кэ-ргэннэригэр 2-с оҕонон төрөөбүтэ. Оскуола кэнниг-тан тутта Дьоксуускай-кайа тыа хаһаайы-стыбатын техникумун 2004 сыллаахха бүтэрэн, техноло-г идэтин ылбыта. Үлэ-тин Дирингэтигэр аһаҕыттан саҕала-абыта. Онтон 2006 сыллаахха Мугудай комбинатыгар, 2009 сылтан Чурапчы үүт собуотугар лаборанттан, 2013с алтын-ны-ылтан кооперативка үүт техноло-гунан барыта 10-нүс сыл элбэ суох үлэһи-ир.

Клара Владимировна кэргэннээх, 3 саастаах оҕолуох.





**БЫРАҒЫЛЛЫБЫТ
ХОДУҒАНЫ СӨРҮТЭН**

(кийи сөзөр, ордугуругуур холобура)



Соторутаагыта улдуспут хайма-
тыгар "Ходуна үүнүүтүн үрдэтэр
судургу ньыма" дигн ыстатьяны
таһааттарбытым. Ол суруйуубун
өссө биһэргэтин, сири (ходунаны) та-
раттахха, онгордоххо, хайдахтаах
курдук үрдүк үүнүүнү биһэрин
ситтөөбүн туһунан өссө биһир холо-
бун аадылым.

Ону күн бөгрээ миахэ Сьлан Ухун Куалун слохтоово Роман Николаевич Пермьяков дигэн 2 сылаафьта пенсияга тахсымыт, ыраарынан аймарым кили капсэста. Кили атор: – Мин көргэмэллээн Галинальын тексийэирэн 2005 сыллаахха кили аатынан “Уут куулэ” дигэн бааһынай хаһаайыстыба тэриммиппит. Онно сир суох буолан дэриэбинэттэн 3 бэрээстэлээх сиргэ сылар 20 гектар ходуһаалаах, илин өттүтүр урут татарларыллан эрэ баран таах хаалбыт, тизхиныккэ сатаан сылдыфат 20 га бааһына буолуохтаах. **Түмэттий алааһа** дигэн сирэ ылбыппыт. Бу алааһы ван маннай 2 мал уктаран баран туох даһаны үүммэтин иһин, 1996 сыллаахха аскастаммиптар. Онуку 2005 сыллаахха дээрэ ыраарыллан, кэннөрү мэттирэн сирэ буолан турбута. Ону биһиги, атын сир суох буолан, аналпыппыт. Көһиэи тэриэммит сирэр-таһар кыах суоҕа.

Бастан күүрүлзөбөйшүптү. Онтон хордоңой сирдэрин көбүтөн тарап-пыштыт. Күүлүн кытпыслара ынах-сылгы тобулута үктээн, кыра болбой-болбой дуңга курдук үйүн, оңлур-боллур буулан охсор кылайан хаамлат буулупт этэ. Ону балаача ардах түнэн сымнаппытын кэнээ 30 муутуктаах тигирити тарахастарынан састорон, хаста дагыны эртинипти кэнээ барыта тэнгэнэн бааһына курдук хара сыр курдук буулан халдыгыта. Ону дон быйыи үүрүмэтэ буулуо дөбөштөтөра. Онтукам баара,

олхор хара сэдлээр гына хойуу, үксэ бэтгэмэ от ыбылы анһын үүнэн былырын 22 улахан оту кэбиспитим. Аны туран, алаһым клин өттүтэр ол татарырман баран бярарлыбыт сирин бааһына өнгөрөн эбиэс ысыгытм эмнэ олус үүмүмүтэ. Сисмэтин ыктаха, үүт курдук сисмэтин тахсар комитэр, ардахха ытларбакха 14 зеленка оту кэбиспитим. Биридмитэ кырата 3-түү тонна буолара чачхы. Тыраахтар нэһилэлэрдэр этэ. Ордоро даһаны буолуо. Оһно атын сиртэн 4 оту эбиэни былырын 40 (!) оттомомутум 10 ынаһы 10 кыра сүөһүнү, биэр атыыр үөрбүн кыстаттым. Олорго 10 бурдук, 9 от оттору сисмэтин 7 оту атыылаатым. 11 от 4 зеленка оту курулаатым. Быйыл сайын оттооботокхуна даһаны аа-дьуо сыт тахсабын. Атыырым үөрүн олунуута дээрэ зеленканын аһатамын эбиэ уойаннар, оқолоро наһаа улактан төрүүлэтирер мөһүгүрүххэтэр дьинэр, тохтоппутум Аастыт кыһын 20 борооскуну откормаһа ииптипитин күһүнүн ол бааһынам кэчээрэтигэр ытан аһаптытым, туттарарбар улууска саамы улахан, эмнэ тыһаһастар дьэбэтигэрэ. Зеленка ыһахтарга абыраллаах ас эбит. Үүттэрэ биллэ эбылэр. Күһнэ биридэ отунан, биридэ зеленканын аһатабын. Ити барыта дьон сирэн бырахпыт, туох даһаны үүмүмүт дьэбит алаастарыттан.

Онон сирн онордоххо, күрүүлэ-
тэхкэ аһара үүнэр эбит дэн итэрэй-
дм. Онноор илэрээ, 2012 кураан
сайын кэрийэ сылдан, аһыгатын
эмтээн, алаастыгтан 13 оту ылы-
тым. Урут 40-50 төбө сүөһүнү кыста-
тар ээбит. Кылыстыл ыал буолан,
улбут үрдүк үөрөһү бүтэрэн бар-
быттара. Бэйэбиг сааһырдыбыт,
онон ити быһыл 20 ара сүөһүнү кыс-
таттыбыт уонна ол биир атыр
үөрүн. Алаастыгытар кыра дьыт, ба-
за туттубуһут. Онно 85 саастах,
уруксута соххос, оройуон чемпион
тырахтарыыһа, арам Н.Н. Пермяков
(норуотка биллэринэн Алыкынай
Ньуксулай И.П.) сайын, күһүн тахсан
олорор, харабыл курдук. Дэриэбинэ
салгына куһаған диир.

Дба, итгннхк хэсэгэннэх буол-
ла аймарьм Арамаан. Итгннх мин
эбэрим-коүрөтарим суох. Биһри
эрэ этиэхтин сөп. Кыһаһнахха,
онордоххо, ньүөлсүттэххэ,
көлөһүнү тохтоххо, үүммэт сир ди-
эн суох, арай, элбэх үүнүүнү Ыларга
кыһаммат, сүрүдэ суох киһи баар
буолуон сөп.

Хабарчыскага: Р.Н. Пермякова.

Быллырыан 19-с
"Манчаары оонньуу-
рыан" сибээстэн,
тутуллубут 40 мииса.
суумалар общественнай
уонна оро аһыалтын ком-
бината ситиһиллэхтик
үлэллэр.

Мамна араас омул со-
руудованиелара, улахан
холодильниктар туруу-
руллубуттара. Комбинат-
ка барыта 5 киһи үлэлиир.
Олортон туурда комдипер,
Комбинат бурдук ас
арааһыт, комбондох лэл-



АҢҢЛЫҚ КОМБИНАТЫН ҮЛЭТЭ

гизээхэ, чохоон, торт, мян-
ныгас бөрүг, нэтрүүнэ,
уода гымыгнэр тигтэ
астыг.

Сана көрүнүшүн самодет бортовой аныктыгын курдун хаалаах-суулаах болгон ае наборун оторуута буолар. Онко уларыта сылдан кэтиилит, арыа, барыанна, бөгөсми бо-

гурт, сүүтэй, ууда, хяра суулах-хаалах аһы таһьнан 0,25 л ыраас уу, цэуската, бинлэгтэ, тууһа-тумата хонираллэр. Манһыг 650 усгуука бөлөм аһы Чурагчы орто оскулата саквастаан ылар Кыһып гимназия эмэгэ ыла сылдыбыт, Комбинат күнэ 5-тии дьаһык ынах арыһын 200 грамм.

налах гына уламжсалаан
(1500 устууканы)
материалнарта таваарар.
Мань тахылан кыра хэ-
длаах йогурт курдук аста-
ры онгоод.

Онон бу аһылык комбинатын бөрдүүксүйтатәһилизэһэни араас аһынз хаатчыллыга султатәһулаатан иһэр.

2014 с. 5 ыйын түмүгүнэн үүт соботуопкатын туруга

№	Нэвчилэгэ	2014 с. былаан	5 дй түмүгэ		Туолуу %-на	Мизэ- тэтэ
			Былаан (т)	Туолла (т)		
1	Алабар	282	29,2	43,9	150,3	4
2	Бахсы	352	36,6	33,9	92,6	10
3	Болтоого	274	28,5	13,7	48,1	16
4	Болугур	553	57,4	41,8	72,8	15
5	Арыылаах	321	33,3	48,0	144,1	5
6	Кытазнах	281	29,2	35,4	121,2	7
7	Мугудай	355	36,8	38,8	105,4	8
8	Одьулуун	523	54,4	48,5	89,2	11
9	Соловьев	546	56,7	106,6	188,0	2
10	Сыланг	772	80,2	60,2	75,1	14
11	Төлөй	207	21,4	41,9	195,8	1
12	Хадаар	311	32,3	33,3	103,1	9
13	Хатылы	349	36,3	30,2	83,2	12
14	Хайахсыт	244	25,4	34,5	135,8	6
15	Хонтобо	669	69,6	56,0	80,5	13
16	Чакыр	494	51,3	81,2	158,3	3
17	Чуранчы	367	38,1	12,2	32,0	17
		6900	716,7	760,1	106,1	

З. И. ИЛЛАРИОНОВА, софтуонка бухгалтера.

ТЭТТИК СОНУННАР

1. КООПЕРАТИВ
ҮЛЭТИН БИЛИСТЭ,

Бям ыйн 25 күнүгэр СР правительствотын председателин ты хаһаайыстыбатыгар солбуйааччыла П.Н. Алексеев кооперативка сана сыдыан аһылык комбинатын, ыраас уу сыаран, "Быйан" маранын үлүсэриг сыһыйан бистетэ, элбэри ыйыталаста, сөтсөрдэ уонна манньык тутуулары, уолуту атын улуустарга барыларгаар көлүлэриэххэ сөбүтүтэ.

2 6 САХАТЫНЫ
НЬИРЭЙ Кооператив

Мантири урсахэ сайылатан турар терефорд боруода сүөһүлэригэ 50-тан тахса нымрай төрөтүт. Олортон

6-та бэлгэрэллэн Одыулуун
Урах Күөрэлэгтэн илдийл-
либит Одуун дээн саха аты-
ыр одуун оролоро ала - чуо
атын дүүхүннээхтэр,
бэйһааааахтар - таһаала-
ахтар.

3.1 МААЙТА - САЙЫ- **ЛЫККА** Урууларына таандык

Төмөр, 3 туялзгата ороон-
ын 3 тугуулзгата чөмчигин
ынаньныкыста, бышгийн
эбин аһылыга суох ынах-
тан 2,5 тонна үүтү туттарар
Төһөй күһигэ В.М. Захаров
13 ынахтара ыам ыйын 1
күнүгэр бэйэлэрэ Мээн-
дигэ сайыллыктарыгар бар-
быттар Владимир Мироно-
вич кинилэри ээсирэтэн
сайылыгыгар тахсыбыт.
Күһүнүн хаар түһүүтэ
ынахтара "сөп буолла дьэ-
тэхтэринэ"

кыстыстарыгар эмиз бэйэ-
лэргэ тиийиэхэр үһү.

4 240 и АБЫНГА ЭМЭ.

Улуууса бийигин 5-түн динтэрэлх пластмасс ийигтэргэ кутулдубут 160 л аһыга эмэ кэлтэ Оссө 80л Майаттан килимхтээх. Олор нэһиликтэринэн түнэһиллэхтэр. Быйыл буолбатарына, хаһан эрэ син биэр аһыга үөскүүр. Онон эрдэгитин ылан хаһаанар ордук буолуо.

5. ТЕХОСМОТР БЫ-

ТЫШЛАР. 15 нэбилжкэ 740 трактордар уонна соһуулар тэхникисэлэр тэхнической көрүүлөрө ыһтыһына. Вогтоно, Хатылы нэбилжктэро хаал-
лылар. Улууска барыта 1524 регистрациялаамыт, ол иһигэр 1355 араас маар-
ккаах тыраахтардар ба-
аллар.

Сотрудники редакции Игорь ПОНОМАРЕВ.

ӨЙГӨР ХАТАА

Саамай чэпчэки сыаналаах сиэмэ бурдук

Баянгал саяс бичигийг улсуус 190 тонна репродукцитай эбис бурдук сизмэтин атыгалаһан агадһыбыт. Репродукцитай дигэн толору сиппит, бөрү-сыһа барыга ыдааһаммыт, 98%-на үүнүхтээх, ол аата 100 сизмэтин 98 дуниса (суолас) үүдүн тахсыахтаах ыһыгта аниммыт анал туораах бурдук. Ол иһин сыланата ырахан, 1 километэ 26,5 солк эбэтэр 1 куула 40 кило буоларына, 1060 солк атыгалаһан этэ. Ол ээрэри, онтон 80%-на Россиятын субсидияһанар. Ити 21 солк, 17 харчыта тэһилһанар. Ошо 1 солк 50 харчы республика бюджетыттан эбиллэр, ол аата 22,5 солк босхо бериһлэр. Түмүгэр 1 кило сизмэтин баара-суора 4 солкуобайга турар, 1 куулу 160 солк атыгалаһарын. Онтон килобайтан түспүтүрүн 1 куул (40 кг) бурдук 500 солк атыгалаһар. **Километэ 125 солк.** Эссэ онтон бөдүн-сыһыһан, хага эрэ сылдыар ситпдэх туораахтарын көүрүтөн көбөһүн. Дьэ, ол иһин куруук суруйабын, сизмэте атыгалаһан алҕах күөх ыһыгта, бурдукта ыһыг дигэн.

ИДИОМАТИКА